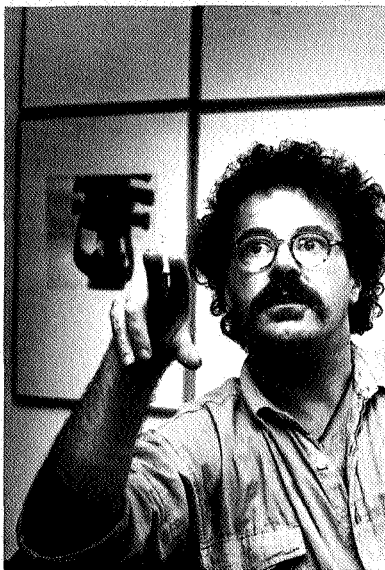

Een wijde blik verruimt het denken

Jan Abrahamse

De fotograaf Ton Broekhuis heeft een heel bijzonder boek gemaakt over een aantal Groningse landschappen onder de intrigerende titel: **Een wijde blik verruimt het denken**. Het verscheen als jubileumuitgave van de GADO, het streekvervoerbedrijf in Groningen. Een gesprek met Ton Broekhuis en GADOdirekteur G. A. Kaper.

De in Heerlen geboren Broekhuis (39) heeft na de school voor fotografie, de kunstakademie en de sociale akademie gevolgd. Hij werkte als visualisator bij de Kritische Filmers in Breda en als koördinator bij een creativiteitscentrum in de Betuwe. Aan de RU Utrecht gaf hij fotografiekursussen aan het Audiovisueel centrum en werd in 1979 docent fotografie bij de Universitaire Stichting Vormings Activiteiten (USVA) in Groningen. Daar heeft Broekhuis ook het Fotokollektief opgericht. *'De bedoeling daarvan was dat studenten hun deskundigheid in beeld konden brengen op kleinschalig niveau in samenwerking met de mensen die zij fotografeerden.'* Dit resulteerde in tentoonstellingen over buurtprojecten, stedsbouw, bejaardenvoorzieningen ed. Het Fotokollektief telde zo'n 6 tot 15 studenten en was een variant op de Duitse Arbeitersfotografie. In dat kader heeft Ton Broekhuis ook een Studium Generale over Sociale Fotografie georganiseerd. *'Daardoor heeft tot op heden de USVA helaas een linkse en kritische naam gekregen,'* verzucht Broekhuis. Hij maakte daarnaast een aantal tentoonstellingen over het dijkenlandschap van Noord-Nederland en over Roemenië die de aandacht trokken. Broekhuis publiceert zijn foto's verder in dag- en weekbladen als NRC, Volkskrant, Trouw, Vrij Nederland, Nieuwe Revu en Intermediair. Samen met tekstschrijver Eddie Marsman en vormgever

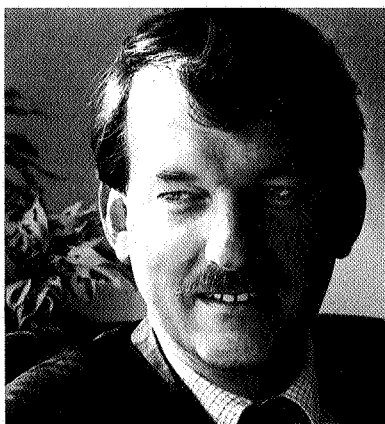
Hans Miedema verzorgde hij opmerkelijke boeken: Sociale Fotografie (1981), Inside Z-Side (1983) en een schrijnend portret over de voormalige aardappelmeel- en strokartonfabrieken in Oost-Groningen, getiteld Voorheen de Vooruitgang (1986).

Strak, plat en leeg

Toen Broekhuis pas in Groningen werkte, vond hij het landschap van Noord-Nederland niet te fotograferen, met name het Hoge Land. *'Ik vond het strak, plat en leeg en het was moeilijk om er variatie in aan te brengen en dat terwijl ik door heel Europa landschappen had gefotografeerd. Maar een jaar of drie geleden ontdekte ik dat het heerlijk is om op de dijk boven Den Andel te gaan liggen met een boek in je handen. Er komt niemand, je ziet niemand en verder vond ik het heerlijk om buitendijks door het wad te banjeren. Ik ben toen dijken gaan fotograferen vanaf het wad en later ook binnendijks.'* Toen is het idee ontstaan om een boek te maken over de kustlijn van Noord-Nederland. Dat kwam echter niet van de grond, omdat niemand er in geïnteresseerd was. Bij toeval moest Ton Broekhuis een foto maken van GADO-direkteur G. A. Kaper. Tijdens dit vluchtige bezoek is het idee geboren om een boek voor de GADO te maken, die in 1990 65 jaar bestaat.

Spirit, dimensie, originaliteit en creativiteit

Kaper: *'Aanvankelijk vond ik de foto's van Broekhuis zoals hij die gemaakt had voor een tentoonstelling in het Scheepvaartmuseum naar-geestig en vervelend.'* In een gesprek met Broekhuis, Marsman en Miedema is echter geleidelijk het idee ontstaan om het verzorgingsgebied van de GADO vast te leggen. Dat betekende ook foto's uit Drente en Friesland en daarbij stelde Kaper dat het absoluut niet nodig was om GADO-bussen in het landschap te fotograferen. Dit resulteerde uiteindelijk in een uitgave met zo'n 90 foto's. Slechts op één foto staat in de verte een bus en het is zelfs onduidelijk of het een GADO-bus is. Kaper: *'De kollektie foto's zijn voor het personeel van de GADO verzameld in een luxe doos in een oplage van 1500 stuks. Daarnaast is een boek gemaakt in oblong formaat voor de boekhandel met een oplage van 1000. Toen het klaar was raakte het me. Ik vind het tevens een stuk Groningen promotie, hoewel dat niet de opzet was. Nu het er is, vervult het me met trots. Er staan echter ook foto's in die ik vreselijk vind, niet vanwege het ontbreken van de artistieke kwaliteiten, maar die belichten een kant van Groningen die ik arm vind, zoals de foto van de man die naast zijn auto op een geasfalteerde dijk ligt te zonnen. Ik geniet ook van de teksten van Eddie Marsman. Groningen heeft te maken met een negatief beeld, dat deels door de provincie zelf wordt gekreëerd. Ik vind het nodig dat daar wat tegen gedaan wordt en dit boek is een positieve tegenaktie. Groningen wordt altijd geassocieerd met de begrippen leeg, saai, deprimerend en ver. Het is natuurlijk dan heel riskant om dat beeld te besrijven met foto's die saai en leeg zijn. Maar dit boek verbeeldt niet de negatieve kanten van Groningen. Er zit spirit, dimensie, originaliteit en creativiteit in.'*

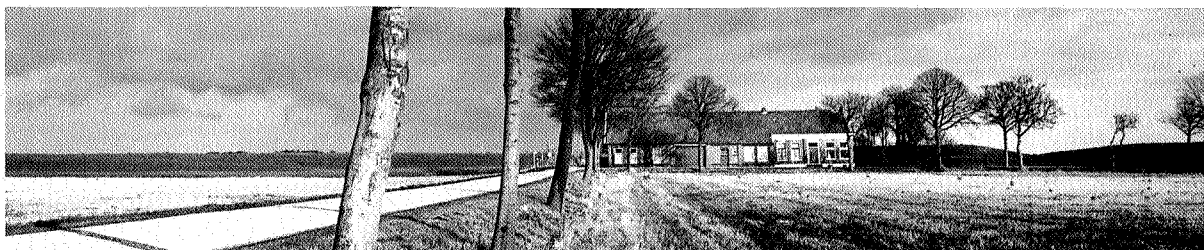

Romantische opvatting

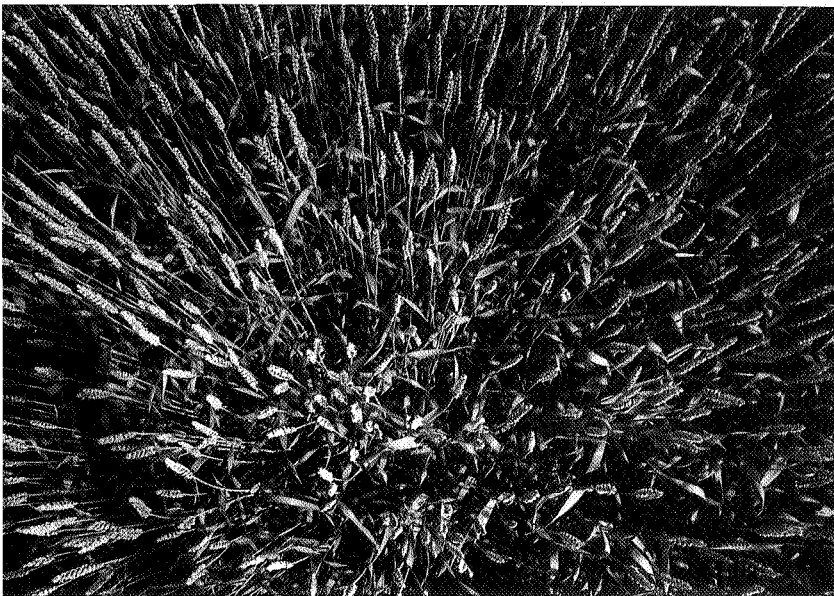
Toch zijn niet alle landschapstypen in het verzorgingsgebied van de GADO gefotografeerd. Dit heeft te maken met de formule om de wijde blik van het landschap te tonen. Foto's van besloten koulissenlandschappen en nederzettin- gen staan er dus ook niet in. Verder heeft Broek- huis consequent opnames gemaakt zonder skyline, fabrieken, hoogspanningsmasten etc. *'Dat is mijn romantische opvatting van het land- schap.'*

Een gedurfd produkt

Een wijde blik verruimt het denken bevat ruim 90 foto's voor het merendeel Groningse land- schappen in zwart/wit en een paar in kleur. De foto's zijn ondergebracht in 8 in karakter en opbouw sterk verschillende hoofdstukken waarin telkens één aspekt van het landschap in beeld wordt gebracht. Zo bevat het boek zorgvuldig gerangschikte beeldverhalen over agrarisch land, de tuin, de dijk, bomen en wonen. Ieder hoofdstuk wordt ingeleid door een verhaal over (het reizen door) het Groningse landschap. Een voorbeeld van een dergelijke tekst is hierbij afgedrukt. De foto's zijn prachtig van kompositie en de steer en de lichtval zijn groots vastgelegd. De druk en de lithografie zijn hoogstandjes. De zwart/wit foto's zijn juweeltjes en maken het boek niet voorspelbaar. Het laatste hoofdstuk bestaat uit kleurenfoto's die geheel van karakter verschillen, de onderwerpen zijn herkenbaar en de fotografische grappen spreken minder aan. Niettemin heeft Broekhuis hier duidelijk voor gekozen. Het boek kost f 50,— en het wordt stellig het klassieke geschenk voor het jaar 1990. De makers en de GADO hebben het gedurfd om met een in alle opzichten verrassend produkt te komen.

Mooi is waar het hart is

Guur en somber is het op deze januari-ochtend. Ondanks de koude, fladderende wind hangt er boven het land een hardnekkige schimmigheid. Het moet gevoren hebben vannacht: hier en daar ligt een vliedsun laagje in de hoek van een sloot. Geen eend vertrouwt zich erop. De weerkundigen verklaren dat het allemaal komt door Het Hogedrukgebied. Al dagen ligt het boven de Alpen en boven Nederland stagneneert de lucht. De afkoeling die 's nachts optreedt wordt overdag niet gecompenseerd en zo komt de temperatuur op een steeds lager nivo terecht. Gelukkig is er verandering op til. De wind wakert aan, al waait hij voorlopig uit het zuiden en brengt hij koude lucht met zich mee. Misschien dat hij morgen de vochtige bodemlaag van de atmosfeer heeft verdreven en vervangen door oceaanolucht die wat hogere temperaturen toe-

laat. Morgen, misschien. Vandaag zal het waaien en miezelen en komt de temperatuur in ieder geval niet ver boven het vriespunt uit. Het land heeft aan al die uitleg zichtbaar weinig boodschap. Onherbergzaam ligt het erbij. De velden, bomen en huizen wachten roerloos op wat komen gaat en ook voor het oog willen ze maar weinig doen. Zwart, groen en rood: het ziet er allemaal grijs uit. Arm land. Hoe goed het ook zijn best doet, tegenover een hogedrukgebied boven de Alpen in deze tijd van het jaar staat het machteloos. Raar, je zou toch denken dat het nu oud genoeg is om zo'n kleine tegenslag zonder noemenswaardige kleerscheuren te doorstaan. Niets is minder waar. Mopperend heeft het zich vanochtend op de zij gedraaid, de dekens opgetrokken en obstinaat de ogen weer dichtgedaan. Vandaag slaat het liever over.

Een ochtend om over te slaan, dat is het. Onherbergzaam ligt het land erbij. En grijs. Want als er één ding is waar het niet tegen kan dan is het wel een hogedrukgebied boven de Alpen. Het is natuurlijk tijdelijk, maar toch . . . Hoe raak je dat gevoel ooit kwijt dat het hier zo hoort?

Konden wij dat maar, zeggen de reizigers tegen elkaar. Hier worden we niet echt vrolijk van, houden ze elkaar voor en onder een stampvoetend zwijgen voegen ze de daad bij het woord. Als roofdieren loeren ze uit het wachthokje tot hun prooi de hoek om kruipt. Nee zegt de chauffeur, of het nou mooi weer is of dat het regent, ik zie het niet. Zaaïen of ploegen, koeien of schapen, thuis zou ik het ze niet kunnen vertellen als ze er naar vroegen.

Zoiets moet je liefhebberij zijn, net als tuinieren. En dat zegt hem ook niks. De tuin is er om de luie stoel in te zetten, zegt hij altijd maar. Niet dat hij een tuin heeft trouwens, hij zit vierhoog op een flat en dat bevalt hem best. Alleen de oogst, dat verneem je met al die tractoren en vrachtwagens. Dan liggen er bieten op de weg en modder. Dat merk je onder het rijden. Maar verder? Land is land wat hem betreft.

En wat is hier nou ook te zien? Een veld met wat erop, een slootje, nog een veld, nog een slootje. Allemaal zo plat en strak en leeg. En dan die dorpen langs het kanaal, net kauwgom; d'r komt geen eind aan.

Somber is het, vooral met dit weer. Het maakt de mens er niet vrolijker op. Misschien wel daarom, dat ze hier nooit veel zeggen. Moi bij het instappen en moi bij het uitstappen. Als het er af kan. Nee, dan Drenthe. Ander slag volk daar en wat meer bomen ook. Dat doet heel wat voor het oog, bomen. Soms wil zo'n oude boer nog wel eens tegen hem zeggen, knap hè zoals het er allemaal weer bij ligt. Ja man, zegt hij dan, 't Is prachtigmooi.

Want hij wil ze ook niet voor de kop stoten. En tenslotte: mooi is waar het hart is. ●

